

De energiecrisis verzwakt de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven

Wat kunnen we hieraan doen?

Als gevolg van de energiecrisis in de eerste helft van 2023 namen de productiekosten van de energie-intensieve sectoren in Nederland met 70% tot zelfs meer dan 85% toe, blijkt uit een impactanalyse van PwC (november 2022). Daarmee kent Nederland relatief gezien de hoogste stijging binnen Europa. In bijvoorbeeld Frankrijk en Duitsland stijgen de productiekosten niet verder dan 40%¹.

In reactie op de energiecrisis heeft de Nederlandse overheid directe crisissteun geboden aan zowel consumenten als producenten: consumenten krijgen directe ondersteuning door het energieprijzplafond en de energietoeslag. Energie-intensieve mkb-bedrijven kunnen steun krijgen indien zij meer dan 7% van hun omzet aan energie kwijt zijn².

Bedrijven hoeven echter niet te rekenen op extra ondersteuning vanuit het Rijk bij de energietransitie, zo schrijft het NRC³. Het Rijk ziet de hoge energiekosten namelijk als ondernemersrisico.

Ecorys merkt op dat de energiecrisis mogelijk grote gevolgen heeft voor de essentiële industrie in Nederland en Europa. De toekomstbestendigheid en concurrentiepositie van met name de energie-intensieve sectoren in Europa staan hierbij op het spel. Op Europees niveau is er beleid nodig om de toekomstbestendigheid

van de industrie te behouden en verder te versterken. Nederlandse overheden en industrie doen er goed aan zich hier op voor te bereiden. Hoe eerder voorbereidend en oriënterend werk voor het Nederlands beleid wordt gedaan, des te beter de kracht van de Nederlandse industrie gewaarborgd blijft.

Europese industrie onder druk

De Europese industrie balanceert tussen de stijgende kosten en hun concurrentiepositie op internationale schaal, waardoor zij op steeds meer plekken in Europa onder druk komt te staan. Veel bedrijven zien zich genoodzaakt de toenemende energiekosten door te berekenen in de prijs van hun producten, wat afbreuk doet aan hun internationale concurrentiepositie. Dit geldt voor alle productiebedrijven, maar speelt het meest bij energie-intensieve industrie.

Het beleid van de andere grote economische blokken versterkt de druk op

¹Nederlandse energie-intensieve industrie binnen Europa harder geraakt door energiecrisis, PwC

²Lagere drempel voor compensatie bedrijven met hoge energierekening, NOS (2022)

³Wie krijgt er nog steun bij transitie, NRC (2023)

Europa's concurrentiepositie nog verder. Zo is recentelijk in de Verenigde Staten de Inflation Reduction Act (IRA) aangenomen, waarmee circa \$ 400 miljard naar industrie die investeert in duurzame energie vloeit. Daarnaast is in China, met het plan 'Made in China 2025', nogmaals de focus gelegd op het behalen van een internationaal leidende positie op het gebied van economie en technologische ontwikkeling. De Chinese industrie krijgt vanuit dit plan extra stimulans om internationaal concurrerend te worden en het land richt zich op het vormgeven van zogenoemde 'industrial centres'.

Kortom, de Europese industrie staat onder druk. Er is daarom een masterplan nodig om het huidige Europese industriële beleid te herzien. Tijd is hierbij een kritieke factor. Hoe langer het duurt voor nieuw beleid wordt gevormd, hoe groter de sociale en economische gevolgen zullen zijn.

Industrie in Nederland

Ook Nederland kent traditioneel enkele grote energie-intensieve sectoren, zoals de staalindustrie, chemicaliënindustrie, veeteelt en (glas)tuinbouw. Deze sectoren zijn, net als de hele industrie in Europa, onderhevig aan de effecten van de energiecrisis.

Op basis van de impactanalyse van PwC⁴ kan geconcludeerd worden dat als gevolg van de energiecrisis veel Nederlandse bedrijven niet alleen hun concurrentiepositie op het werelddecor, maar ook binnen Europa zelf dreigen te verliezen. Bij een onveranderde situatie kan dit op den duur leiden tot het verdwijnen van werkgelegenheid in Nederland. Dit als gevolg van bedrijfsverplaatsingen naar het buitenland of het verdwijnen van bedrijven die niet kunnen verplaatsen. Dit kan ook leiden tot een herverdeling van industriële gebieden binnen Europa. Energie-intensieve bedrijvigheid zou bijvoorbeeld meer geclusterd kunnen worden op locaties waar groene energie, als gevolg van klimatologische en/of landschapskenmerken, in grotere mate voorhanden is. Uit onderzoek van Ecorys

blijkt dat enkel bij lage transportkosten en een efficiënte marktwerking bepaalde duurzame energieën in de toekomst naar behoefte getransporteerd kunnen worden⁵, maar een herverdeling van industriële gebieden aan de hand van lokaal beschikbare energiebronnen zou de internationale energieafhankelijkheid beperken.

Wat kunnen we in Nederland doen?

Hoewel de energiecrisis over onze landsgrenzen reikt, kunnen we in Nederland wel degelijk stappen ondernemen om onze concurrentiepositie, zowel binnen als buiten Europa, te behouden en zelfs te versterken.

Allereest moeten we op strategisch niveau nadenken over welke industrieën behouden moeten worden voor Nederland en hoe het verdwijnen dan wel transformeren van de overige energie-intensieve industrieën economisch en maatschappelijk het beste opgevangen kan worden. Dit wordt ook benadrukt in een recent onderzoek naar het Nederlands Energiesysteem, waarin men de vraag stelt welke industrie we denken te hebben in 2050⁶. Industrieën waarover in ieder geval nagedacht moet worden, zijn de staalindustrie, chemische industrie, doorvoer van (fossiele) brandstoffen, (glas)tuinbouw en hightech maakindustrie.

Vragen die in Nederland gesteld moeten worden zijn:

- Welke industrieën moeten behouden worden voor Nederland, en hoe kan dit worden gerealiseerd (economisch vs. maatschappelijk)?
- Wat is het strategisch belang van deze industrieën (o.a. banen, kennis, technologie, toegevoegde waarde)?
- Waar zitten deze industrieën nu? Hoeveel ruimte gebruiken ze? En zijn dit de juiste locaties?
- Welke infrastructuur moet worden aangepast of aangelegd?
- Hoe wordt de transformatie dan wel verdwijning van de overige

⁴ Nederlandse energie intensieve industrie binnen Europa harder geraakt door energiecrisis, PwC

⁵ Afhankelijkheid toekomstige concurrentiepositie van de industrie van energieprijzen, Ecorys (2022)

⁶ Energie door perspectief: rechtvaardig, robuust en duurzaam naar 2050, Expertteam Energiesysteem 2050 (april 2023)

energie-intensieve sectoren het beste opgevangen (economisch en maatschappelijk)?

De drempel naar de toekomst

De energie-intensieve industrie in Nederland staat op de drempel van een grote transitie. Voor sommige takken is mogelijk geen plek meer in Nederland, terwijl anderen juist grote economische en/of strategische waarde behouden, of die krijgen. Om welke takken dit gaat kan per regio verschillen en is afhankelijk van specifieke regionale factoren.

Met de toekomstbestendige industrieën in beeld, is het belangrijk om aan de slag te gaan met de inrichting van deze sectoren binnen Nederland. Met andere woorden, wat zijn de beste locaties voor die industrieën? Zo wordt duidelijk op welke locaties investeringen en ruimte nodig zijn.

De circulaire transitie vraagt om dezelfde overweging. Dit versterkt de behoefte aan

een vernieuwd strategisch beleid voor de Nederlandse industrie. Deze strategische afwegingen moeten daarnaast ook een plek krijgen binnen het programma NOVEX⁶, waarin voor verschillende industriegebieden in Nederland wordt nagedacht over de toekomstige ruimtelijke inrichting. Om te zorgen voor optimaal gebruik van Europese industriegebieden, is ook op Europees niveau dit soort afstemming nodig. Dit biedt mogelijk ook nog kansen voor de industriële takken waarvoor in de huidige vorm binnen Nederland geen plaats meer blijkt te zijn.

Kortom, het is fundamenteel om strategischer te gaan denken over de industrie op zowel nationaal als Europees niveau. Dat vraagt om, soms moeilijke, keuzes met betrekking tot bestaande industrieën en industriegebieden en de mensen die daar werken. Maar de geschiedenis leert ons dat dit soort transitie ook nieuwe kansen met zich meebrengen.

⁷ Programma NOVEX

Contact & vragen

Indien u vragen heeft over dit artikel, kunt u contact opnemen met:

Dennis de Koning

✉ Dennis.deKoning@ecorys.com

Dylan Bos

✉ Dylan.Bos@ecorys.com

Luc Heestermans

✉ Luc.Heestermans@ecorys.com